

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ 1 КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ілона ШАПОВАЛ,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 Початкова освіта*

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Валентина БОГУТА,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Полтавського національного педагогічного університету*

імені В. Г. Короленка

У статті порушено тему ролі освітнього середовища у формуванні творчої особистості учня Нової української школи. Здійснено критичний порівняльний аналіз сутності понять «освітнє середовище» та «освітній простір». Ґрунтуючись на засадних принципах творчої діяльності у поєднанні із сензитивністю дітей молодшого шкільного віку до творчості, означено та експериментально перевірено ефективні педагогічні умови організації освітнього середовища художньо-творчого осередку.

Ключові слова: освітнє середовище, освітній простір, учні 6-річного віку, творчі здібності, педагогічно-організаційні умови.

The article deals with the topic of the role of the educational environment in the formation of the creative personality of a junior high school student who is a student of a New Ukrainian school. On the basis of theoretical analysis, the essence of the concept of «educational environment» is defined as a holistic qualitative characteristic of the internal life of a comprehensive educational institution, which is determined by the specific tasks of forming the personality of a junior high school student. Based on the fundamental principles of creative activity in combination with the sensitivity of children of primary school age to creativity, the pedagogical conditions for the organization of the educational environment of the creative center were theoretically substantiated and defined: material and technical support of the educational center of artistic and creative activity in accordance with the

Methodological recommendations of the organizations of the educational space of the New Ukrainian School; development of creative potential and motivation of 6-year-old children for creative activities; readiness of the primary school teacher to carry out pedagogical and creative activities. Statistical processing of experimental data proved the effectiveness of pedagogical organizational conditions in the formation of the creative personality of a 6-year-old student of the New Ukrainian School.

Keywords: educational environment, educational space, pedagogical and organizational conditions, creativity.

INFLUENCE OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF 1ST GRADE STUDENTS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Iлона SHAPOVAL, Valentina BOGUTA

Стратегічним вектором модернізації початкової загальної освіти є її розбудова на засадах діяльнісного підходу, реалізація основних положень які дозволяють створити умови для різнобічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя у суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. Освітнє середовище Нової української школи стимулює та розвиває особистість молодшого школяра, плекає творчу особистість дітей, створює умови для повноцінного розвитку фізичного, інтелектуального, творчого та духовного складу учнів з орієнтацією на різноманітність життєдіяльності у соціумі.

Особливу вагомість вдумливих міркувань про освітнє середовище та його вплив на молодших школярів мають праці зарубіжних та вітчизняних науковців таких, як: Г. Балл, І. Бех, Н. Бібіка, Л. Виготський, Дж. Гібсон, Е. Еріксон, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, А. Цимбалара. Проблему розвитку, творчих здібностей школярів науковці розглядають у контексті системи «дитина – освітнє середовище».

Плануючи організацію освітнього середовища у початкових класах необхідно брати до уваги теоретичні міркування про

розвиток учнів молодшого шкільного віку, описані у працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних авторів Е. Еріксон, Л. Виготський, Ж. Піаже, В. Роменець.

Дослідження і публікації, які пов'язані з проблемою творчості, творчої особистості, її творчих здібностей та творчої діяльності, дозволяє констатувати значний інтерес дослідників до різних її аспектів. Питанню природи, сутності і змісту творчості присвячені дослідження: Л. Виготського, В. Моляко, А. Менегетті, В. Роменця. Формування творчої особистості вчителя досліджується в наукових працях Н. Гузій, В. Загвязинського, І. Зязюна, С. Коновець, Н. Кічук, О. Пехоти, С. Сисоевої. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів стала предметом дослідження наукових праць Г. Беленької, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, Г. Іванюк, З. Курлянд, С. Мартиненко, О. Мороз, О. Савченко, В. Сластьоніна, О. Сухомлинської, Л. Хоружої, Р. Хмелюк.

Зокрема, теоретичні аспекти формування творчої активності особистості представлені в працях Л. Виготського, Дж. Гілфорда, О. Ковальова, В. Крутецького, В. Моляко, Дж. Рензуллі, К. Роджерса, Е. Торранса. Вони тлумачать творчу активність як психічні властивості особи, які регулюють дитячі досягнення та є умовою життєдіяльності людини, а також як характеристики системи функціонування, що реалізуються в окремих функціях і здатні індивідуально проявлятися, мають можливість виявлятися в успішній діяльності та її якісній своєрідній реалізації. Так, В. Крутецький, творчість пов'язує з окресленням творчих здібностей як вродженої якості особистості, що допоможе їй опанувати навчальний матеріал. Іншими дослідниками визначається ще один підхід до питання здібностей, що акцентується на конкретно індивідуально-психологічних особливостях. Вагомий внесок у теоретичні положення та визначення психолого-педагогічних передумов освітнього середовища як фактору впливу на формування творчої особистості та розвитку творчих здібностей зроблено дослідниками І. Бехом, Л. Виготським, В. Сухомлинським. Ними визначено сензитивність молодшого шкільного віку до творчості, особливо до художньо-творчої діяльності, та визначено, що це найінтенсивніший період творчого становлення особистості.

Метою статті – теоретичне обґрунтування та перевірка педагогічно-організаційних умов ефективності впливу осередку художньо-творчої діяльності на формування творчих здібностей учнів 1 класу Нової української школи.

Нині ключовим завданням сучасної школи є створення освітнього середовища, яке націлене на розвиток творчої особистості школяра в середовищі закладу освіти, підготовку його до самостійного навчання та самовдосконалення, індивідуалізацію та диференціацію педагогічного процесу, підвищення його ефективності шляхом упровадження освітніх інновацій [9, с. 28]. Освітній простір школи є важливим чинником розвитку особистості учня та професіоналізму вчителів. Українське суспільство вбачає школу як місце розвитку і співпраці. Освітній процес не закінчується на опануванні конкретного предмета, він полягає у глибшому, а саме: спілкування з однолітками, вивчення та дослідження нового, опанування новими навичками та вміннями, і звичайно головну роль відіграє – середовище та простір, які дитина освоює.

Аналізуючи ключове завдання сучасної школи, можна стверджувати, що освітнє середовище – це цілісна характеристика внутрішнього устрою школи, що визначається конкретними завданнями, які школа ставить перед собою і вирішує у своїй роботі. Це проявляється у виборі засобів, за допомогою яких виконуються ці завдання, що мають значення в особистісному, соціальному та інтелектуальному розвитку дітей. Освітнє середовище школи розглядається як сукупність інформаційних ресурсів, технологій навчання та забезпечення освітнього процесу, що реалізується в рамках єдиних принципів побудови та забезпечує завершений цикл або його логічно завершену частину [3, с. 77].

У поняттєвому апараті педагогіки поряд із поняттям «освітнє середовище» використовується – «освітній простір». Дослідження свідчать, що освітнє середовище та освітній простір слід розглядати як форму та зміст. Однак варто зазначити, що середовище формують люди, які мають спільні умови життя, інтереси, а також соціальні та життєві умови [2, с. 137]. А простір визначається, як протяжність, вмістилище, в якому розташовані предмети і відбуваються події [4, с. 298]. Відповідно до цих трактувань структура освітнього середовища визначає внутрішню організацію, взаємозв'язки та взаємозалежності між елементами. Освітні елементи функціонують, з одного боку, як атрибути простору, що визначають зміст і матеріальне наповнення освітнього середовища, а з іншого боку, як ресурси, що є частиною діяльності учасників освітнього процесу, і водночас набувають ознак, які містять у собі освіту та виховання [1, с. 322-325].

Відповідно сучасний освітній простір ґрунтується на поєднанні двох принципів – гнучкості та стабільності. Гнучка організація дозволяє швидко змінювати простір залежно від потреб освітнього процесу, впроваджувати різноманітні форми роботи. Стабільність забезпечує безперервність процесу, послідовність сприйняття та діяльності, підтримує порядок у просторі та керованість у роботі.

Водночас гнучкість та стабільність поєднуються через відповідне зонування. У класі слід виділити незмінні стаціонарні осередки, що становлять його основу – «каркас». Як правило, це робоче місце вчителя, основна класна дошка, місткості для зберігання навчальних матеріалів – як обмеженого доступу, так і відкриті для учнів. Також вагомим чинником організації освітнього простору є художнє рішення класу: від кольорового наповнення класу залежить емоційний стан учасників освітнього процесу та їх продуктивність. Застосування й оформлення різних типів освітніх осередків повинно бути не лише педагогічно обґрунтованими, але й відповідати загальним та специфічним педагогіко-ергономічним вимогам до засобів навчання (екранно-звукових, друкованих, натуральних об'єктів, моделей, приладів) [6]. У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя» виділено вісім навчальних осередків класу, а саме: осередок вчителя, відпочинку, художньо-творчої діяльності, навчально-пізнавальної діяльності, дослідницьку зону, дитячу бібліотеку, змінні тематичні осередки, осередок гри та дозвілля.

Зазначимо, що змістова характеристика освітнього середовища школи та класу повинна визначатися внутрішніми завданнями, які вона ставить перед собою. Комплексом та ієрархією цих завдань визначають зовнішні характеристики освітнього середовища, до них належать й інші критерії, які умовно можна поділити на: змістові (рівень і якість культурного змісту), процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [8]. У процесі взаємодії з освітнім середовищем учні набувають життєвих компетентностей, опановують способи виконання діяльності, отримують життєвий досвід.

Таким чином, враховуючи вищесказане, можна констатувати, що освітнє середовище – це педагогічна реальність, у якій відбувається зустріч, взаємодія, осмислення і пізнання особистістю навколишніх її елементів-носіїв культури (освітнього середовища),

що забезпечує суб'єктивацію і прогресивний розвиток об'єктів (фігурантів і предметів). Освітній простір як система педагогічних факторів та умов освоєння особистістю у процесі становлення спеціально організованого педагогічного середовища може бути об'єктом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості.

Формування творчої особистості в умовах Нової української школи набуває особливого значення та індивідуального підходу до учнів, який насамперед визначається глибоким вивченням особистості. Розвиток творчих здібностей людини може тривати протягом значного періоду її життя, проте в онтогенезі існують оптимальні сензитивні вікові періоди їх формування. Тому формування індивідуальних особливостей відбувається в процесі вікового розвитку, і багато залежить від того, що буде взято з психічних властивостей, які виступають провідними у різні періоди дитинства [10, с. 162].

Для нашого дослідження найбільшу зацікавленість представляє психолого-педагогічний процес формування творчості та розвитку творчих здібностей молодших школярів віком від 6 років, адже за державними санітарними вимогами приймання дітей до школи допускається у віці від 5 років 8 місяців.

Основним структурним компонентом творчого розвитку особистості учнів 6-річного віку є проблемність, яка забезпечує постійну відкритість дитини до нового та виявляється у пошуку невідповідностей та суперечностей у власній постановці нових запитань і проблем. Так, наприклад, Е. Еріксон у своїх працях про психосоціальні стадії розвитку особистості ґрунтовно проаналізував та описав, що дитина 5-6 років виходить за межі сім'ї і починається систематичне навчання. Ідентичність дитини тепер виражається як: «Я – те, чого я навчився», «Я – те, що я буду і хочу» [11]. Навчаючись у школі, діти долучаються до правил усвідомленої дисципліни та активної участі в освітньому процесі.

Варто наголосити, що процес пошуків і досліджень у віці 6 років набуває самостійного вирішення дитиною складних для її віку проблем і питань. Відкриття нового проявляється в подоланні нестандартних підходів до розв'язання проблем, що своєю чергою вимагає прояву оригінальності, творчості та інтуїції. Заохочення учнів до ініціативи допомагає розширювати межі незалежності та розвивати творчі здібності та навички. Надмірний контроль і обмеження діяльності породжує у дітей сильне почуття провини.

Учні, охоплені цим почуттям, пасивні, скуті і в майбутньому мало спроможні до продуктивної праці. У процесі накопичення емоцій про навколишній світ і часу виконання різноманітних видів діяльності формуються творчі якості дитини.

На основі аналізу чисельних праць науковців, щодо феномену творчості та творчої особистості, ми можемо стверджувати, що творчість – це здатність людини створювати з наявного матеріалу дійсності, на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні та особистісні потреби. У рамках підходу природи творчість розглядають як діяльність, спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей. Особливу увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності.

Враховуючи вищесказане, можна визначити, що творча діяльність – це форма діяльності дитини, яка спрямована на створення нових суспільних і особистісних цінностей. У її загальну структуру входять такі компоненти: процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, особистість творця, середовище, умови за яких відбувається творчий процес.

Дитяча творчість у свою чергу визначається як процес створення образів з казки, оповідань, гри, драматизації у малюванні, конструюванні, пошук у ході діяльності способів, шляхів розв'язання завдань [7]. Творчий підхід до завдань та життя в цілому – одна з обов'язкових компетентностей, які має розвивати Нова українська школа. Поєднання художнього, духовного у формуванні творчої особистості є невід'ємною складовою умовою гармонійного, всебічного розвитку молодшого школяра в умовах Нової української школи. Цінність творчої особистості полягає не тільки у результативній стороні, вона виражається у самій діяльності. На нашу думку, це можливо завдяки осередку художньо-творчої діяльності в початковій школі. Адже під час уроків (художнього спрямування), враховуються вікові, розумові, психоемоційні та творчі особливості молодшого школяра.

Актуальність наших суджень суголосна чисельним науковим дослідженням, у яких доведено, що творчість є цілісним комплексом інтелектуальних та особистісних рис [12]. Молодшим школярам з дитинства притаманна своєрідна талановитість, яка у процесі навчання перетворюється в індивідуальну творчу діяльність. На основі цього судження можна зробити висновок, що

художня діяльність набуває вагомої ролі і виступає, як універсальний засіб формування творчої особистості, а отже формує емоційну сферу, вдосконалює мислення, сприяє розумінню краси у мистецтві, житті та навколишньої діяльності. В умовах Нової української школи формування творчої особистості учнів 1 класу передбачає художню діяльність у різних напрямках, особливу значущість відіграє робота з формування особистістю творчих здібностей за допомогою різних засобів (мистецтвом, природою, навколишнім середовищем).

Логічним продовженням наших теоретичних пошуків є те, що для розвитку творчих здібностей молодших школярів необхідно дотримуватись певних педагогічно-організаційних умов. «Умова» визначається вченими як – «відношення між об'єктом і його середовищем, без якого він не може існувати». Умови забезпечують оптимальне середовище, у якому явища можуть виникати, існувати та розвиватися. Поняття «педагогічно-організаційні умови» включає елементи всіх компонентів процесу навчання, виховання і розвитку: цілі, зміст, принципи, методи, форми, засоби. У контексті педагогіки творчого розвитку, педагогічно-організаційні умови визначаються, як результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних педагогічних цілей [10, с. 290].

Під педагогічно-організаційними умовами розвитку творчих здібностей молодших школярів розуміємо сукупність зовнішніх і внутрішніх умов освітнього процесу, реалізація яких залежить від самого розвитку. У контексті вивчення теоретичних засад проблеми дослідження, нами було виокремлено педагогічно-організаційні умови, які необхідні для розвитку творчих здібностей учнів першого класу:

1. Матеріально-технічне забезпечення навчального осередку художньо-творчої діяльності відповідно до Методичних рекомендацій організацій освітнього простору Нової української школи.

2. Розвиток творчого потенціалу та умотивованості дітей 6-річного віку до творчої діяльності.

3. Готовність вчителя початкової школи до здійснення педагогічно-творчої діяльності.

Перевірка педагогічно-організаційних умов розвитку творчих здібностей в учнів 6 років здійснювалася на базі Лицею №17

«Інтелект» Полтавської міської ради. Дослідженням було охоплено 36 вчителів початкової ланки освіти, навчальні приміщення перших класів та 64 учні 6-річного віку. Відповідно до поставлених задач було проведено дослідно-експериментальна перевірка формування творчої особистості учнів 1 класу.

Першою педагогічно-організаційною умовою формування творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку є матеріально-технічне забезпечення навчального осередку художньо-творчої діяльності відповідно до Методичних рекомендацій організацій освітнього простору Нової української школи. Відповідно провідною психолого-педагогічною проблемою є створення сприятливих ефективних педагогічно-організаційних умов, які стимулюватимуть і спрямовуватимуть розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку. Ефективна індивідуалізація освітнього процесу може бути досягнута через організацію навчальних центрів, які відображають навчальні потреби й інтереси дітей.

Для визначення матеріально-технічного забезпечення навчального осередку художньо-творчої діяльності в освітньому середовищі, був здійснений порівняльний аналіз навчальних приміщень та матеріально-технічного забезпечення мистецької зони паралелі перших класів початкової школи. Також було визначено низку воркшопів для вчителів початкової ланки освіти на тему «Навчальний осередок художньо-творчої діяльності та розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку».

Проведені заходи з порівняння та покращення першої педагогічно-організаційної умови показав, що кількість матеріально-технічного оснащення збільшилася, покращилась ергономіка навчального осередку художньо-творчої діяльності. Проведені воркшопи для вчителів щодо особливостей застосування осередку, показали, що застосовані нами форми є ефективними для експериментальної групи оскільки, покращилася взаємодія вчителя із навчальним зонуванням, доступ до мистецького куточка став відкритим для дітей. Більшість вчителів задоволені пройденими воркшопами, та підкреслюють сприятливе освітнє середовище, яке було створено для забезпечення творчого самовираження. Найбільше педагоги підкреслили для себе інформацію, що стосується прийомів і методів активного застосування осередку. Спираючись на наукові джерела та отримані результати, ми довели, що навчальний осередок художньо-творчої діяльності має

вплив на розвиток творчих здібностей, але за умови комплексної взаємодії всіх учасників освітнього процесу та належного матеріально-технічного оснащення.

Поняття «здібності», «творчість», «обдарованість» складають логічний ряд, який відображає сутність концептуального підходу Нової української школи, що реалізується в освітньому процесі початкової школи, тому *друга педагогічно-організаційна умова визначена нами як розвиток творчого потенціалу та умотивованості дітей 6-річного віку до творчої діяльності.*

На нашу думку ключовими умовами успішного формування творчої особистості учнів першого класу є виявлення у дітей 6-річного віку потенціалу, умотивованості та здібностей до творчої реалізації в умовах навчального осередку художньо-творчої діяльності. Перш за все, й поза всяким сумнівом, головне, що творчий потенціал – це саме та система, яка абсолютно, так само як, скажімо, й підсвідомість, прихована від будь-якого зовнішнього спостереження. Більше того, ми добре розуміємо, що й сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім нічого не знає про свої творчі можливості. Про справжні творчі можливості конкретної дитини ми можемо доказово, а не гіпотетично, говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих оригінальних творів. Творчий потенціал стає не уявною, а реальною, прогнозованою цінністю лише тоді, коли реалізується. Варто наголосити, що творчий потенціал зумовлений не стільки наявністю у дитини молодшого шкільного віку творчих здібностей, скільки умотивованості потреби творчості. Саме тому проблема мотивації до творчості є чи не однією із найскладніших і актуальних проблем у формуванні творчих здібностей.

Відповідно до вичлененої педагогічної умови нами було проведено перевірку рівнів сформованості потенціалу та умотивованості учнів 6 років до художньо-творчої діяльності в обсязі 64 дитини, у ході дослідження відбувся поділ на дві групи експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ). З метою підвищення рівня розвитку творчих здібностей дітей 6-років, нами було застосовано на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту такі методи: «Вивчення сприйняття картини», «Намалюй фігуру» та «Чарівний мішечок», тест Гілфорда та індивідуальне опитування батьків для оцінки ставлення дітей до творчого процесу. Використання даних методик передбачало дотримання трьох послідовних взаємопов'язаних

етапів і оцінювалася за відповідними критеріями та рівнями. Для прикладу порівнюємо контрольний і констатувальний етапи експерименту. Відповідно на формувальному етапі експерименту нами було розроблено план роботи з розвитку творчих здібностей дітей 6 років у навчальному осередку художньо-творчої діяльності та застосовано види словесно-творчих логічних завдань.

Рівні розвитку творчих здібностей за мотиваційним критерієм на констатувальному етапі дослідження із загальною кількістю дітей становили: високий – 20,31% респондентів; середній – 56,25%; низький – 23,44% опитаних. Високий рівень розвитку творчих здібностей за діяльнісно-творчим критерієм на констатувальному етапі був виявлений у 54,38% опитуваних; середній – 32,65%; низький – 12,97%. Розвиток творчих здібностей за оцінним критерієм становили: високий рівень – 29,69%; середній – 37,5% опитаних; низький – 32,81% опитаних.

Рівні розвитку творчих здібностей за мотиваційним критерієм на контрольному етапі дослідження становили: високий – 25% респондентів ЕГ та 21,88 у КГ; середній – 56,25 % у ЕГ та 46,87 % у КГ; низький – 18,75% опитаних з ЕГ та 31,25% у КГ. Високий рівень розвитку творчих здібностей за діяльнісно-творчим критерієм на констатувальному етапі був виявлений у 31,25% опитуваних ЕГ та 53,12% у КГ, середній – 59,38% у ЕГ та 53,12% у КГ; низький – 9,37% у ЕГ та 15,63% у КГ. Розвиток творчих здібностей за оцінним критерієм становили: високий рівень – 28,12% у ЕГ та 25% КГ, середній – 50% опитаних з ЕГ та 53,12% у КГ, низький – 27,88% у ЕГ та 27,88% у КГ. Наведені дані свідчать про ефективність цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток творчих здібностей у дітей 6 років.

За отриманими результатами можна визначити, що більшість дітей мають високий рівень за критерієм мотивації та водночас низький та середній рівень розвитку творчих умінь відповідно за діяльнісно-творчим та оцінним критеріями. На нашу думку, це пояснюється тим, що більшість дітей цікавляться творчими завданнями, але недостатня увага з боку педагогів і батьків не дозволяє їм розвивати творчі здібності.

Отже, показники контрольного етапу експерименту дають змогу зробити висновок про ефективність впроваджених методик та плану роботи з розвитку творчих здібностей дітей 6-річного віку. Значна динаміка спостерігалася особливо у дітей експериментальної групи, особливо за мотиваційним критерієм.

Третьою педагогічно-організаційною умовою розвитку творчих здібностей у дітей 6 років являється готовність вчителя початкової школи до здійснення педагогічно-творчої діяльності. Творчу педагогічну діяльність вчителя початкових класів ми визначаємо, як педагогічну діяльність, що характеризується властивостями творчого процесу. На відміну від особистісного підходу до вивчення процесу формування творчої особистості учня, при вивченні творчості вчителя пріоритет надається діяльнісному підходу: творча професійна діяльність вчителя розглядається як рушійний фактор, розвиток творчих можливостей та забезпечення його ефективності.

Відповідно до поставленої умови на констатувальному та контрольному етапах експерименту нами було проведено анкетування вчителів для визначення розуміння сутності розвивальних характеристик навчального осередку художньо-творчої діяльності, тест Е. Торранса «Заверши малюнок», опитувальник з елементами експрес-діагностики креативності Джонсона. Для оцінки рівнів сформованості творчого потенціалу вчителів початкових класів нами визначено рівні (високий, середній, низький), критерії досліджуваної якості (мотиваційний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний). Впроваджені нами методи підвищення рівня педагогічної готовності до творчої діяльності успішно були реалізовані. Оскільки їх перевага полягала у впливі на швидкість і продуктивність фантазії, образного мислення, творчої уяви, які є складовими педагогічної творчості вчителя. Відповідно на формувальному етапі експерименту нами було розроблено уроки з методиками та технологіями арт-терапії. Для прикладу, варто порівняти результати констатувального та контрольного експериментального дослідження.

Під час констатувального етапу експерименту було виявлено, що 52,78% респондентів мають високий рівень творчого потенціалу; 22,78% респондентів продемонстрували середній рівень творчого потенціалу; 19,44% – низький рівень.

Під час контрольного етапу експерименту дослідження виявлено, що 55,56% респондентів мають високий рівень творчого потенціалу, що характеризує їх як достатньо сформованих професіоналів з умінням застосовувати на практиці набуті знання; 33,33% респондентів продемонстрували середній рівень творчого потенціалу, який характеризується репродуктивним застосуванням теорії на практиці; 11,11% – низький рівень.

Здійснивши аналіз концептуальних основ освітнього середовища у психолого-педагогічній літературі, ми визначили внутрішню організацію, взаємозв'язки та взаємозалежності його елементів. Сучасне освітнє середовище створює індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість дослідити власні творчі можливості. Взаємодія особистості й середовища характеризується багаторівневістю та складними взаємозв'язками, тому ефективний і повноцінний розвиток особистості у навчальному закладі відбувається через залучення учнів до активної, динамічної, спрямованої на певний результат індивідуальної та самостійної інтелектуально творчої праці.

Відповідно до поставлених завдань, нами було виділено педагогічно-організаційні умови, що визначаються, як результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних педагогічних цілей. До педагогічно-організаційних умов розвитку творчих здібностей молодших школярів було віднесено матеріально-технічне забезпечення навчального осередку художньо-творчої діяльності; розвиток потенціалу та умотивованості дітей 6-річного віку до творчої діяльності; визначення готовності вчителів початкової школи до педагогічно-творчої діяльності в умовах навчального осередку художньо-творчої діяльності.

Досліджуючи першу педагогічно-організаційну умову нами з'ясовано, що навчальний осередок художньо-творчої діяльності має суттєвий вплив на розвиток творчих здібностей учнів 6 років за умови повноцінного його наповнення. Досліджуючи другу умову нами доведено, що успішний розвиток творчого потенціалу та умотивованість учнів до творчої діяльності полягає у правильно підібраних методах взаємодії у навчальному осередку художньо-творчої діяльності. Результативність третьої умови визначатиметься готовністю вчителів перших класів початкової школи до педагогічно-творчої діяльності в умовах навчального осередку художньо-творчої діяльності. Статистична обробка результатів засвідчила їх результативність.

Список використаних джерел:

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014.
2. Бугакова О. В. Технологія організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками: теоретичний аспект. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди ; за заг.

- ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків : Діса Плюс, 2018. Вип. 59. С. 3–12.
3. Демченко Ф. Г. Щодо сутності феноменів «потенціал», «творчий потенціал», «творчий потенціал викладача» Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : *Педагогіка і психологія*. 2017. № 2. С. 8–12.
 4. Державний комітет України у справах містобудування і архітектури. Будинки та споруди навчальних закладів. ДБН В.2.2-3-97.
 5. Еріксон, Ерік. (1968, 1974). Ідентичність, молодь і криза. Буенос-Айрес: редакція Paidós.
 6. Карапузова Н. Д. Основи педагогічної ергономіки: навч. посіб. Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помогайбо. К. : Академвидав, 2012. 192 с.
 7. Карпенко Н. А. Психологія творчості: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
 8. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2 ч. К.: Освіта, 2009. Ч.1. 302 с.
 9. Логачевська С. Диференціація – одна з форм інтерактивного навчання молодших школярів. *Початкова школа*. 2006. №10. С.18–23.
 10. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу (теоретичні та методологічні засади) : монографія. Харків : «Мітра», 2018. 380 с.
 11. Фруктова Я. С. До питання проектування сучасного освітнього середовища : зб. наук. пр. Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. 192 с. 72–73.
 12. Bilavych, H. V., Pliichuk, L. V., Maliona, S. B., Savchuk, V. P., Dovgij, O. Ya., & Yaremchuk, O. Z. (2021). Innovative Teaching methods as a means of development of gifted personality (based on the experience of the activity of the «University of the gifted child» at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University). *Medical education*. No. 2. pp. 92–96. [in English]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2017_2_2